

א. א', וירא אליו ה' באלוני סמרא והוא יושב... וישא עיניו וירא...

רש"י ד"ה וירא אליו:

לבקר את החולה. אמר ר' חמא בר חנינא: יום שלישי למילתו היה ובא הקב"ה ושאל בשלומו.

רד"ק ד"ה וירא אליו ה' באלוני סמרא:

...ויתכן לפרש, כל כל ספור הדברים האלה עד (י"ח לג) "ואברהם שב למקומו" היה במראה הנבואה והכל היה מראה אחת, ואמר כי כשבאה אליו נבואה זאת היה יושב פתח האהל. וטעם הזהירו "כחם היום", ר"ל כי נרדם היה לחמימות השמש, וראה המראה הזאת כשהוא נרדם, וקודם שדבר עמו בדבר סודם הראהו נבואה שלשה מלאכים, הגדול שבהם בישר שתלד שרה, ואע"פ שכבר אמר לו האל-כשצוהו על המילה, שב לבשרו ע"י שליח, לחזק הדבר בלבו. ועוד: כדי ששרה שומעת מפי המלאך. ואע"פ שהדבר הזה היה כולו במראה, פעמים ישמע קול הדבור מי שהוא עם הנביא, כמו שראינו במראות דניאל (דניאל י' ז'): "...והאנשים אשר היו עמו לא ראו את המראה, אבל חרדה גדולה נפלה עליהם ויברחו" - נראה מזה כי קול המלאך שמעו ולפיכך חרדו לאותו הקול... ד"ה וישא עיניו:

תחילת מה שראה במראה אחר שגרדם הוא שבטא עיניו וראה שלושה אנשים. ד"ה שפתח האהל:

שהיה יושב שם, כן ראה במראה הנבואה שקם ורץ לקראתם. כ"ב ד"ה ויפנו משם:

כך ראה במראה הנבואה, כי הלך עמהם לשלחם כשיעור הלוי, ונפטרו מסנו ונסתלק אותו שבא לבשר את שרה, והשנים הלכו אל סודם. ד"ה ואברהם עודנו עומד לפני ה': אמר כי מראה הנבואה לא נגמרה עדיין כי עודנו בה.

ועיין דברי הרמב"ם בעלון ההדרכה.

רמב"ן ד"ה והנה שלשה אנשים:

והנה פירוש הפרשה הזאת: אחרי שאמר (פ' י"ז), כי בעצם היום הזה נימול אברהם, אמר שנראה אליו ה' בהיותו חולה במילתו, יושב ומתקרב בפתח אהל ספני חום היום אשר יחלישנו, והזכיר זה להודיע שלא היה מתכוון לנבואה, לא נופל על פניו, ולא מתפלל, ואעפ"כ באה אליו המראה הזאת באלוני סמרא, להודיע המקום אשר בו נימול וזהו גילוי שכינה אליו למעלה ולכבוד לו, כענין שנאמר במשכן (ויקרא ט' כ"ג) "ויצאו ויברכו את העם, וירא כבוד ה' אל כל העם" - זכו לראיית השכינה; ואין גלוי השכינה כאן וכאן לצוות להם מצוה או לדבור כלל, אלא גמול במצוה הגעשית כבר, ולהודיע כי כבר רצה אלוקים את מעשיהם, כענין שנאמר (תהלים י"ז) "אני בצדק אחזה פניך, אשבעה בהקיץ חמובתך".

וכן ביעקב אמר (ל"ב ב'): "ויפגעו בו מלאכי אלוקים". ואין שם דבור ולא שחדשו בו דבר, רק שזכה לראיית מלאכי עליון וידע כי מעשיו רצויים. וכן היה לאברהם בראיית השכינה זכות והבטחה. וכן אמרו חז"ל ביורדני ים (= יוצאי מצרים שנקרע להם ים סוף) שאמרו (שמות ט"ו). "זה אלי ואנוהו" - "ראתה שפחה על היים מה שלא ראה יחזקאל הנביא" (מכילתא בשלח ג') - זכות להם בעת הנס הגדול, שהאמינו בה' ובמשה עבדו...

ואל תחוש להפסקת הפרשה, כי הענין מחובר, ולכן אמר "וירא אליו" ולא אמר וירא ה' אל אברהם; אבל בפרשה הזאת רצה לסדר הכבוד שנעשה לו בעת שעשה המילה ואמר כי נגלית אליו השכינה, ושלח אליו מלאכיו לבשר את אשתו וגם להציל את לוט אחיו בעבורו... וזו כוונתם (של רבותינו ז"ל) שאמרו "לבקר את החולה" שלא היה לדבור אלא לכבוד לו.

רשב"ם ד"ה וירא אליו ה':

היאך? שבאו אליו שלשה אנשים, שהיו מלאכים, שבהרבה מקומות כשנראה המלאך קוראו בלשון שכינה, כדכתיב (שמות כ"ג כ"א) "כי שמי בקרבנו" - שלוחו כמותו. וכן (שמות ג') "וירא אליו מלאך ה'" בלבת אש מתוך הסנה" - וכתוב שם: "וירא ה' כי סר לראות".

י"ג ד"ה... ויאמר ה': המלאך הגדול שבהם.

י"ד ד"ה היפלא מה' דבר:

מה' ששלחנו אליך דבר? וכן (י"ט כ"ד) "וה' המסיר על סודם גפרית ואש"

מאת ה' מן השמים" - הראשון שבפסוק הוא גבריאל, והשני שבפסוק הוא הקב"ה. כן הוא מפורש בספר האגדה.*
(*כונתו לבראשית רבה נ"א (ב')).

- 1) מה קשה לכל הפרשנים האלה בפסוקינו?
- 2) מה הראיה מלשון הכתוב לדעת רש"י, שפסוק זה הוא סיומה של פרשה קודמת יותר משהיא פתיחה (או הקדמה) לפרשה הבאה?
- 3) הסבר את דבריו המסומנים בקו.
מה הטענה נגד פירושו שיוכל הסוען לטעון וכיצד מיישבה הרמב"ן, הסובר שאין לחוש לה?
- 4) כיצד מפרש הרמב"ן את דברי המדרש על "בקר החולים" של הקב"ה?
- 5) לשם מה מביא הרמב"ן את תהלים י"ז, וכיצד הוא מסביר את ב' של "בצדק" וב' של "בהקיצו"?
- 6) במה דומים תפישות הרשב"ם והרד"ק (בישוב קושיתנו) ובמה הם נבדלים?

ב. ב', וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים עליו

רמב"ן א' ד"ה וירא אליו ה' :

...ובספר מורה נבוכים (ב' מ"ב) נאמר כי הפרשה כלל ופרט. אמר הכתוב תחילה, כי בראה אליו ה' במראות הנבואה, ואיך היתוו המראה הזאת, כי נשא עיניו במראה "והנה שלשה אנשים נצבים עליו", ויאמר אם נא מצאתי חן - זה ספור מה שאמר במראה הנבואה לאחד מהם הגדול שבהם. ואם במראה לא נראו אליו רק אנשים אוכלים בשר - איך אמר "וירא אליו ה'?" כי הנה לא בראה לו השם לא במראה ולא במחשבה, וככה לא תמצא בכל הנבואות! והנה לדבריו (=של הרמב"ן) לא לשה שרה עוגות ולא עשה אברהם בן בקר, וגם לא צחקה שרה, רק הכל במראה! (=במראה הנבואה). ואם כן - בא החלום ברוב ענין (=המליצה שאולה מקוהלת ה' ב') כחלומות השקר, כי מה תועלת להראות בו כל זה?

והנה לפי דעתו זאת יצטרך (=הרמב"ן) לומר כן בענין לוט, כי לא באו המלאכים לביתו, ולא אפה להם מצות ויאכלו, אבל הכל היה מראה. ואם יעלה את לוט למעלת מראה הנבואה - איך יהיו אנשי סדום הרעים נביאים?! או מי יגיד להם שבאו אנשים אל ביתו? ואם הכל מראות נבואתו של לוט, יהיה גם "ויאיצו המלאכים", "קום קח את אשתך", "ויאמר המלט על נפשך" וכל הפרשה כולה - מראה, וישאר לוט בסדום!
ואלה דברים סותרים הכתוב - אסור לשומעם, אף כי להאמין בהם!

ר' יצחק עראמה: עקידת יצחק:

אמנם במה שאמר הרב (במו"ב) על הרבה מעשים המסופרים בתורה, שהיו במראה הנבואה, חלילה, חלילה! כי זה לא הטיל הכתוב להכרת שום חכם ומשער (=לא השאיר לשקול דעתו של חכם). אלא עדות ה' נאמנה בכל מה שספרה, כי אחר שבדע שאין מעצור לה' לעשות ברב או במעט, מי מעכב שיהיה הדבר כן? ואסור לשמוע מפיהם (=מפי אלה האומרים שהוא במראה הנבואה) דבר, רק במה שיעיד הכתוב שהוא במראה, כמו ביחזקאל ח' "ותבא אותי ירושלימה במראות אלוקים".

ולסיבה זו אני רואה שספור הג' אנשים הבאים אל אברהם קרוב הוא שיהיה במראה הנבואה, לא מהטעם שכתב הרב המורה ז"ל, אלא מפני שנראה בעיני שכתוב צמח אומר כן, פעמים: האחד באמרו "וירא וירץ לקראתם, שהוא מיותר אליבא דבילי' עלמא, אלא אם רצה לומר, שהיה רואה שרץ לקראתם, לא שרץ בפועל. והשני: מה שחתם באותו ספור "ואברהם עודנו עומד לפני ה'" שאמר בפירושו, כי אם היות שנראה שנעתק משם והלך הנה והנה, הכל היה ספור מה שנראה אליו בעמדו שם לפני ה'. ואם זהו פירוש הכתוב, הרי הספור הוא אצלי כמאמר "והנה סולם" (בר' כ"ח), כי כמו שספר שהסולם ההוא היה בחלום, ספר שכל זה היה במראה, כענין "וארא בחלום והנה העתודים וכו' (בר' ל"א), וכדומה.

והנה הרמב"ן ז"ל כתב על הרב המורה, שדברים אלו אסור לשומעם, ואני מתירו לעצמי, מפני שטענתי חזקה ונכונה, מלבד מה שאמר באמרו בתחילה "וירא אליו ה'" ויאזכר על מה בראה ומה דבר כלל, יראה שהוא כלל ופרט.

- xx 1) מה אפשר לטעון נגד טענת הרמב"ן "אם כן בא החלום ברוב ענין כחלומות השקר?"
- 2) מה אפשר לטעון נגד טענת הרמב"ן "ואם הכל במראה-וישאר לוט בסדום"?
- 3) במה מסכים בעל העקידה עם הרמב"ם ובמה הוא חולק עליו?